

Measuring the Relationship between Social Capital Components and Political Trust among West Azerbaijan Citizens

Behnam Heydarpour^{*}, Faramarz Mirzazadeh Ahmad Beygloo^{}**

Abdulrahman Hassanifar^{*}**

Abstract

The purpose of the present study was to measure the relationship between the social capital components and political trust of West Azerbaijan citizens through a survey method among all citizens over the age of 18 in West Azerbaijan province (2,284,359 cases). The sample size was determined to be 384 through the random sampling method using a questionnaire. The findings of Cronbach's alpha validity coefficient showed that all items of the variables had the necessary and desirable reliability. The results of Pearson's coefficient test indicated a significant correlation between all variables. Based on the multiple regression test, political trust in West Azerbaijan province depends on an increase in political participation (16%), an increase in forgiveness and volunteer spirit (18%), an increase in religious participation (15%), and an increase in justice in civil participation (35%). Therefore, increasing the level of social capital among the citizens will enhance their political trust resulting in the expansion of people's civil and social participation.

Keywords: Social Capital, Political Participation, Civil Partnership, Political Trust, West Azerbaijan Province.

^{*} Ph.D. in Political Science with a focus on Iranian Affairs, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, behnamheydarpour2@gmail.com

^{**} Assistant Professor of Department of Political Science, Branch of tehran, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author), fa.mirzazadeh@iau.ac.ir

^{***} Associate Professor of Political Science, Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran, hassanifar@gmail.com

Date received: 14/02/2023, Date of acceptance: 22/05/2023

1. Introduction and statement of the problem

The most important symbol of political participation is the conscious participation of citizens in elections, and the more these participations are. The level of political and social legitimacy of the system increases. Therefore, it can be claimed that the highest form of crystallization of democracy in society is through their participation in elections. The results related to the participation of the people of West Azerbaijan Province in the elections between the ninth, tenth and eleventh periods of the Islamic Council show a significant decrease. One of the important components of increasing political participation is paying attention to public trust and social capital. When the level of public trust is high, civic participation also increases. Also, the greater the participation in the elections, the greater the political stability. It seems that the issue of social capital has a special effect on the level of political trust of the citizens of West Azerbaijan and affects their level of civic participation. At the end of this question, what is the relationship between the social capital components of West Azerbaijan citizens and their political trust? According to the research question, the following goals have been considered: - Identifying the relationship between the components of social capital and political trust.

2. Research methodology

This article was conducted with a survey method among 2,284,359 citizens over 18 years of age in West Azarbaijan province as a statistical population, and using Cochran's formula, 384 people were selected as the sample size. The tool of data collection was the technique of documentary studies and written interview (questionnaire). 11 items to measure political trust (as a dependent variable). To measure independent research variables including: 1. social trust variable, 7 items; 2. Political participation variable, number of 6 items; 3. Participation and civic leadership variable, 6 items; 4. Informal social relations variable, 7 items; 5. The variable of forgiveness and the spirit of volunteering, the number of 6 items; 6. Religious participation variable, number of 6 items; 7. The variable of justice in civil participation, number of 6 items; 8. The variable of socializing and friendship diversity was designed using 6 items and measured and evaluated using a five-point Likert scale. SPSS software was used to analyze the collected data.

3. Research findings

a. According to the output of the descriptive statistics of the research data for 384 respondents, it can be said: the highest distribution of contextual variables related to

gender is related to the "male" option (%53.9). The lowest distribution corresponds to the "female" option (%46.1). The highest distribution of contextual variables related to education is related to the "Bachelor's" option (%26.3) and the lowest distribution is related to the " Subdiploma " option (%9.9).

b. Reliability analysis of the items related to the main research variables in this research, based on Cronbach's alpha reliability coefficient which is more than 70%, it can be said that all the items related to each of the main research variables have the necessary and desirable reliability in using the items, The target in the research questionnaire has. Has J. Inferential statistics (hypotheses) of the research variables, the results of the Pearson correlation coefficient test showed: Considering the significance level obtained for all the independent research variables, which is equal to (0.000), it can be concluded that all the components related to the independent variable have an effect on political trust and all the independent variables have a significant relationship with the dependent variable. Therefore, the hypotheses are accepted. The research hypothesis can be tested using multiple regression analysis. Collinearity test was used to measure the goodness of the regression model of the effective factors (V/X) on the dependent variable (Y). The multivariable hypothesis (for the purpose of multiple regression analysis) is as follows: It seems that political trust (dependent variable) in West Azerbaijan province can depend on (main research variables): 1. Social trust. 2. Political participation; 3. Civil partnership; 4. Informal social links; 5. Forgiveness and the spirit of volunteering; 6. Religious participation; 7. Justice in civil participation and 8. Diversity of associations and friendships. According to the results of the multivariable hypothesis test, the research model is drawn as follows: Figure 1: Experimental research model (within the framework of the multivariable research hypothesis).

(within the framework of the multivariate research hypothesis).

4. Discussion and conclusion

In this article, citing the statistical findings and based on the explanatory theories of the main research variables, i.e. the theory of Putnam, Coleman, Bordo, Fukuyama and other thinkers It was observed that the results of this article are consistent with the opinions of the mentioned researchers. Therefore, it can be said that with the increase of social capital among the citizens of West Azarbaijan province, the level of their political trust will also increase and, in parallel, the level of civic and social participation will also increase. According to the findings and results of the research, the following suggestions are presented: - Investigate the issue of social trust and its role in increasing political trust. -Investigating the issue of informal social links that play a vital and constructive role in increasing the political trust of citizens. -Considering that one of the important results of political trust is the high civil and social participation of citizens, this matter has been given serious attention and studies should be done regarding the increase of this participation. -The greater the political and social trust of the citizens, the more forgiveness and voluntary spirit they will have. Therefore, it is suggested to measure the component of forgiveness and the spirit of volunteering and suggest ways to improve it. -There is a significant relationship between religious participation and the level of political trust, and therefore, in-depth investigations are necessary to investigate the roots of this increase in participation.

Bibliography

- Afshani, Seyed Alireza and Shiri, Hamida (2018), *Social Capital from Theory to Measurement*, Tehran: Andisheh Ehsan. [In Persian]
- Akbaritbar, Aliakbar (2016), *Factors and Virtual Social Capital of Iranians*, Doctoral Dissertation, Tehran: Allameh Tabatabai University. [In Persian]
- Asghari, Harmat and Ismail Asadi (2012), "The Effect of Accountability on Public Trust and Political Trust (Case Study: Iran's Government Organizations)", *State Management Mission Quarterly*, 4 (9-10). 53-75. [In Persian]
- Azizian, Omid (2015), *The Role of Social Capital in Promoting Political Development (a Case Study of Kurdistan Province of Iran after the Islamic Revolution of 1357)*, Master Thesis, Kermanshah: Razi University. [In Persian]
- Bagheri, Masoumeh; Alihossein Hosseinzadeh, and Hassan Shujaei (2017), "Investigation of the Impact of Social Capital Dimensions (Social Trust, Feeling of Powerlessness, Social Harmony, and Social Connection) on Women's Political Participation in Khuzestan Province (Case Study: Ahvaz City)", *Social Development Quarterly* (formerly *Human Development*). 12 (3). 62-29. [In Persian]

57 Abstract

- Bain, K. and N. Hicks (1998), "Building Social Capital and Reaching out to Excluded Groups: The Challenge of Partnerships", in: Paper Presented at CELAM Meeting on The Struggle against Poverty towards the Turn of the Millennium. Washington D.C.
- Bourdieu, P. and I. Acquaint (2020), *An Invitation to Reflexive Sociology*, Chicago: University of Chicago Press.
- Bretzer, N. (2002), *How Can Institution Better Explain Political Trust Than Capital Do?* PHD Theses. Sweden: University of Gothenburg.
- Christian Research Association (2014), *Social Capital and Religion in Contemporary Australia*, Australia: Christian Research Association.
- Coleman, Robert (2017), *Foundations of Social Theory*, Manouchehr Sabouri (trans.), Tehran: Ney Publishing.
- Fahandjasadi, Seyyedh Masouma (1401), "The Effect of Religiosity on Political Trust in the Islamic Republic of Iran", *Research Paper on the History of Politics and Media*, 2 (18). 105-128. [In Persian]
- Farjiainanlu, Mojtabi (2015), *Investigating the Impact of Social Capital on the Development of Political Participation (a Case Study of People Aged 18-65 in Qazvin City)*, Master's Thesis, Tehran: Imam Khomeini International University. [In Persian]
- Fukuyama, F. (2015), *Trust: The Social Virtuous and the Creation of Prosperity*; New York; The Free Press.
- Fukuyama, Francis (1400), *End of Order*, Gholam Abbas Tavasli (trans.), Tehran: Sociologists Publications. [In Persian]
- Gabriel, O.W. (2015), *Political Efficacy and Trust*, Oxford University Press.
- Gamson, W. (2010), *Power and Discontent*, Homewood: Dorsey Press.
- Ghafariinvin, Shirin (2015), *Investigation of Political Trust and Factors Affecting It.*, Master's Thesis, Tehran: Al-Zahra University. [In Persian]
- Hajizadeh, Hamdollah (2017), *Examination of the Relationship between Social Capital and Attitude towards Democracy (Case Study of Tehran University students)*, Master's Thesis, Tehran: Shahid University. [In Persian]
- Hetherington, M.J. (1998), "The Political Relevance of Political Trust", *American Political Science Review*, 92 (4). 791- 808.
- Huntington, Samuel (1400), *Political Order in Societies Undergoing Transformation*, Mohsen Teri (trans.), Tehran: Science. [In Persian]
- Jahangiri, Jahangir and Fatemeh Abutrabizarchi (2011), "Analysis of Factors Related to Students' Political Trust (Survey among Students of Shiraz University)", *Biannual Scientific-Research Journal of Political Knowledge*, 8 (2), 5-26. [In Persian]
- Khanbashi, Mohammad (1390A), *A Model for Measuring Environmental Strategic Factors Affecting Public Trust (a Systematic Framework for Analyzing Factors Affecting Political Trust)*, Doctoral Dissertation, Tehran: Allameh Tabatabai University. [In Persian]
- Khanbashi, Mohammad (2013), "Effect of Economic Factors on the Level of Political Trust", *Strategy Quarterly*, 20(61), 277-315. [In Persian]

- Khoshfar, Gholamreza et al. (2018), "Investigating the Relationship between Social Capital and Political Participation of Citizens (Case Study: Gorgan City)", *Contemporary Sociology Researches*, 8 (14). 27-52. [In Persian]
- Kianinjad, Amin (2012), *Effective Factors on Citizens' Social Trust in Political Socialization Institutions*, Master's Thesis, Tehran: Imam Khomeini Research Institute (Rh). [In Persian]
- Krishna, A. and E. Shrader (2020), *Social Capital and Poverty Reduction*, The World Bank.
- Larson, L. (2007), "Public Trust in the PR Industry and its Actors", *Journal of Communication Management*, 11(3). 222- 234.
- Ministry of Interior (1400), "Investigation of the Participation Status of the Citizens of West Azarbaijan Province in the Elections of the Islamic Council from 2010 to 2019", Tehran: Ministry of Interior.
- Mirfardi, A. (2022), "The Role of Political and Media Factors in Trust in Political Fractions in Shiraz City", *Research Letter of Political Science*, 17(3), 195-225.
- Moradi, Salar (2016), *Effective Factors on Political Trust in Iran after the Islamic Revolution (Case Study: Kurdistan Province)*, Doctoral Dissertation, Tehran: Allameh Tabatabai University. [In Persian]
- Najafpour, Sara and Ali Tadinrad (1400), "The Relationship between Social Mobility and Education Level with Political Trust (Case Study of Ahvaz Citizens)", *Biannual Scientific Journal of Political Knowledge*, 18(1). 279-306. [In Persian]
- Newton, K. (2011), "Trust, Social Capital, Civil Society and Democracy", *International Political Science Review*, 22(2), 121- 128.
- Ports, A. (1998), "Social Capital: Its Original and Applications in Modern Sociology", *Annual Review of Sociology*, 1, 1- 24.
- Putnam, Robert (1400), *Democracy and Civic Traditions (Social Capital and Civic Traditions in Modern Italy)*, Mohammad Taghi Delfrooz (trans.), Tehran: Sociologists Publications. [In Persian]
- Redadi, Mohsen (1400), *The Theory of Political Trust With emphasis on Islamic Discourse*, Tehran: Imam Sadegh University. [In Persian]
- Rouhani, Mohsen et al. (1401), "The Role of Radio and Television in Strengthening Political Trust", *Scientific Quarterly Journal of Mass Communication Media*, 33(2), 5-28. [In Persian]
- Royaei, Ramzan Ali and Kaousi Ismail (2007), "Designing and Developing a Social Capital Measurement Model", *Future Research of Management*, 76, 15-29. [In Persian]
- Sabine, T. and T. Koeszegi (2004), "Trust- Building Strategies in Inter-Organizational Negotiations", *Journal of Managerial Psychology*, 19(6), 640- 660.
- Sardarnia, Khalilala; Hossein Gudari and Alireza Islam (2018), "The Effect of Good Governance and Social Capital on Political Trust: A Case Study; the Cities of Mashhad and Sabzevar", *Political Science Research Paper*, 5(1), 135-165. [In Persian]
- Sharapour, Mahmoud (1387), "Global Trends in Measuring Social Capital: Effectiveness from the Field of Socialization Policy", *Management and Development Process*, 29(5), 68-69,. [In Persian]
- Uslaner, E. (2022), *The Moral Foundations of Trust*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Zahedi, Shams al-Sadat and Mohammad Khanbashi (2010), "From Public Trust to Political Trust", *Management Research in Iran*, 15(4). 73-97. [In Persian]

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان آذربایجان غربی با اعتماد سیاسی

بهنام حیدرپور*

فرامرز میرزازاده احمدیگللو**، عبدالرحمن حسینی فر***

چکیده

هدف تحقیق «سنجش رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان آذربایجان غربی با اعتماد سیاسی» است. این تحقیق با روش پیمایشی در بین کلیه شهروندان استان آذربایجان غربی بالای هجده سال به تعداد ۲۲۸۴۳۵۹ نفر با شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده و تعداد ۳۸۴ نفر حجم نمونه با استفاده از پرسش‌نامه انجام شد. یافته‌ها نشان داد بر مبنای ضریب روایی آلفای کرونباخ کلیه گویه‌های متغیرها از قابلیت پایایی لازم و مطلوبی برخوردارند. نتایج آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون حاکی از معناداری بین تمام متغیرها بود. طبق آزمون رگرسیون چندگانه، اعتماد سیاسی در استان آذربایجان غربی به افزایش ۱۶ درصدی مشارکت سیاسی، افزایش ۱۸ درصدی بخشش و روحیه داوطلبی، افزایش ۱۵ درصدی مشارکت مذهبی، و افزایش ۳۵ درصدی عدالت در مشارکت مدنی بستگی دارد. بنابراین، هرچه میزان سرمایه اجتماعی در بین شهروندان افزایش پیدا کند، به همان نسبت میزان اعتماد سیاسی ایشان بیش‌تر خواهد شد و به موازات آن میزان مشارکت‌های مدنی و اجتماعی مردم نیز افزایش خواهد یافت.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، مشارکت سیاسی، مشارکت مدنی، اعتماد سیاسی، استان آذربایجان غربی.

* دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گرایش مسائل ایران، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،
behnamheydarpour2@gmail.com

** استادیار گروه علوم سیاسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،
fa.mirzazadeh@iau.ac.ir

*** دانشیار علوم سیاسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران، hassanifar@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۰۱

چکیده گسترده

۱. مقدمه و بیان مسئله

مهم‌ترین نماد مشارکت سیاسی جامعه شرکت آگاهانه شهروندان در انتخابات است و هرچه این مشارکت‌ها بیش‌تر باشد، میزان مشروعیت سیاسی و اجتماعی نظام افزایش می‌یابد. بنابراین، می‌توان ادعا کرد که بالاترین شکل تبلور دموکراسی و مردم‌سالاری در جامعه با حضور و مشارکت آنان در تعیین سرنوشت خود از طریق انتخابات است. نتایج مربوط به مشارکت مردم استان آذربایجان غربی در انتخابات در فاصله بین دوره‌های نهم، دهم، و یازدهم انتخابات مجلس شورای اسلامی نشان‌دهنده کاهش قابل توجه مشارکت است. از آنجایی که عرصه انتخابات و مشارکت گسترده در آن نمادی از هم‌بستگی و انسجام ملی است، برگزاری انتخاباتی پرشور می‌تواند بر مقبولیت نظام سیاسی بیفزاید. در این میان، یکی از مؤلفه‌های مهم افزایش مشارکت سیاسی توجه به اعتماد عمومی و سرمایه‌های اجتماعی است. زمانی که سطح اعتماد عمومی بالا باشد، میزان مشارکت مدنی مردم نیز افزایش می‌یابد. هم‌چنین، هرچه مشارکت مردم در انتخابات گسترده‌تر باشد، ثبات سیاسی نیز بیش‌تر خواهد شد. حال به نظر می‌رسد که مسئله سرمایه اجتماعی تأثیر ویژه‌ای در میزان اعتماد سیاسی شهروندان آذربایجان غربی داشته است و میزان مشارکت‌های مدنی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. هم‌چنین، تنوع و گونه‌گونی قومی استان را نیز باید به این موضوع افزود. در پایان، این سؤال به ذهن متبادر می‌شود که چه رابطه‌ای بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان آذربایجان غربی با اعتماد سیاسی آن‌ها وجود دارد؟

باتوجه به سؤال پژوهشی فوق هدف زیر مدنظر است:

شناسایی میزان ارتباط مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با اعتماد سیاسی که مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی عبارت‌اند از: ۱. اعتماد اجتماعی، ۲. مشارکت سیاسی، ۳. مشارکت مدنی، ۴. پیوندهای اجتماعی غیررسمی، ۵. بخشش و روحیه داوطلبی، ۶. مشارکت مذهبی، ۷. عدالت در مشارکت مدنی، ۸. تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها.

۲. روش‌شناسی پژوهش

این مقاله با روش تحقیق پیمایشی در بین ۲۲۸۴۳۵۹ نفر از شهروندان استان آذربایجان غربی بالای هجده سال، به‌عنوان جامعه آماری، انجام شده است که با استفاده از فرمول کوکران، ۳۸۴

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان ... (بهنام حیدرپور و دیگران) ۶۱

نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب گردیدند. از تکنیک‌های مطالعات اسنادی و مصاحبه کتبی (پرسش‌نامه) به عنوان ابزار جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد.

برای سنجش اعتماد سیاسی (به عنوان متغیر وابسته) گویه‌هایی برای سنجش متغیرهای مستقل تحقیق طراحی شد که شامل این مواردند: ۱. متغیر اعتماد اجتماعی هفت گویه، ۲. متغیر مشارکت سیاسی شش گویه، ۳. متغیر مشارکت و رهبری مدنی شش گویه، ۴. متغیر پیوندهای اجتماعی غیررسمی هفت گویه، ۵. متغیر بخشش و روحیه داوطلبی شش گویه، ۶. متغیر مشارکت مذهبی شش گویه، ۷. متغیر عدالت در مشارکت مدنی شش گویه، ۸. متغیر تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها شش گویه. این موارد با استفاده از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (خیلی مخالفم، مخالفم، تاحدودی، موافقم، و خیلی موافقم) مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفتند. برای تحلیل داده‌های گردآوری شده از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

۳. یافته‌های پژوهش

الف. توزیع و توصیف آماری متغیرهای تحقیق

باتوجه به خروجی ناشی از آمار توصیفی داده‌های تحقیق برای ۳۸۴ نفر از پاسخ‌گویان، می‌توان گفت:

بیش‌ترین توزیع متغیرهای زمینه‌ای مربوط به جنسیت مربوط به گزینه «مرد» (۵۳/۹ درصد) و کم‌ترین توزیع مربوط به گزینه «زن» (۴۶/۱ درصد) است.

بیش‌ترین توزیع متغیرهای زمینه‌ای مربوط به تحصیلات مربوط به گزینه «لیسانس» (۲۶/۳ درصد) و کم‌ترین توزیع مربوط به گزینه «زیردیپلم» (۹/۹ درصد) است.

ب. تحلیل پایایی (اعتماد) گویه‌های مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق

در این تحقیق بر مبنای ضریب روایی آلفای کرونباخ، که بزرگ‌تر از ۷۰ درصد است، می‌توان بیان کرد کلیه گویه‌های مربوط به هریک از متغیرهای اصلی تحقیق از قابلیت اعتماد و پایایی لازم و مطلوبی در استفاده از گویه‌های موردنظر در پرسش‌نامه تحقیق برخوردارند.

ج. آمار استنباطی (فرضیه‌های) متغیرهای تحقیق

نتایج مربوط به آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون نشان داد باتوجه به سطح معناداری به دست آمده برای تمامی متغیرهای مستقل تحقیق (اعتماد اجتماعی، مشارکت سیاسی، مشارکت

مدنی، پیوندهای اجتماعی غیررسمی، بخشش و روحیه داوطلبی، مشارکت مذهبی، مشارکت مدنی، و تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها) که برابر با ۰/۰۰۰ است، می‌توان نتیجه گرفت که کلیه مؤلفه‌های مربوط به متغیر مستقل بر اعتماد سیاسی (متغیر وابسته) تأثیر دارد و بنابراین بین کلیه متغیرهای مستقل (مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) با متغیر وابسته (اعتماد سیاسی) رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین، فرضیه‌ها پذیرفته می‌شود.

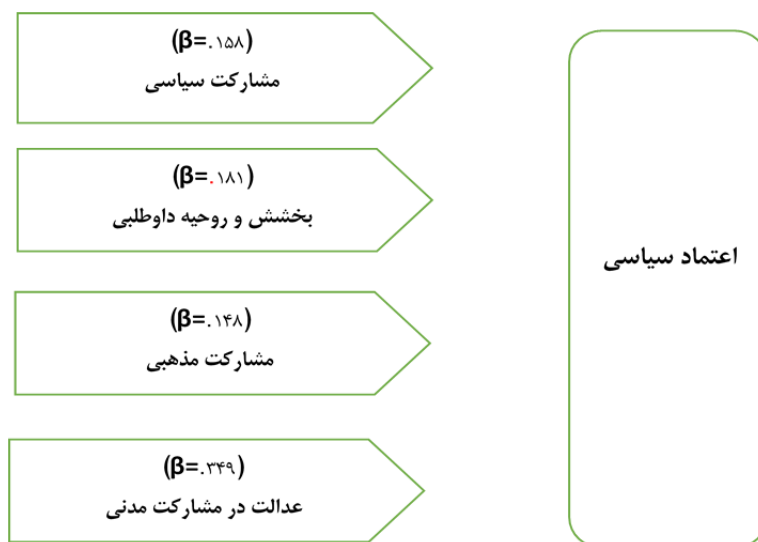
د. آزمون تحلیل رگرسیون چندگانه

بر مبنای فرضیه چندمتغیره تحقیق می‌توان با استفاده از آزمون تحلیل رگرسیون چندگانه به آزمون فرضیه تحقیق پرداخت. برای نیکویی سنجش مدل رگرسیونی عوامل مؤثر (V/X) در متغیر وابسته (Y) از آزمون تشخیص‌های هم‌خطی استفاده شده است.

فرضیه چندمتغیره، با هدف آزمون تحلیل رگرسیون چندگانه، به شرح زیر است:

به نظر می‌رسد اعتماد سیاسی (متغیر وابسته) در استان آذربایجان غربی می‌تواند بستگی داشته باشد به (متغیرهای اصلی تحقیق): ۱. اعتماد اجتماعی، ۲. مشارکت سیاسی، ۳. مشارکت مدنی، ۴. پیوندهای اجتماعی غیررسمی، ۵. بخشش و روحیه داوطلبی، ۶. مشارکت مذهبی، ۷. عدالت در مشارکت مدنی، ۸. تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها.

باتوجه به نتایج آزمون فرضیه چندمتغیره، مدل تحقیق به شرح زیر ترسیم می‌گردد:

تصویر ۱. مدل تجربی تحقیق (در چهارچوب فرضیه چندمتغیره تحقیق)

۴. بحث و نتیجه‌گیری

در مقاله حاضر، با استناد به یافته‌های آماری و براساس تئوری‌های تبیین‌کننده متغیرهای اصلی تحقیق یعنی نظریه پاتنام، کلمن، بوردو، فوکویاما، و اندیشمندان دیگر، ملاحظه گردید که نتایج مقاله حاضر با نظریه‌های اندیشمندان مذکور مطابقت دارد. بنابراین، می‌توان گفت هرچه میزان سرمایه اجتماعی در بین شهروندان استان آذربایجان غربی افزایش پیدا کند، به همان نسبت میزان اعتماد سیاسی ایشان بیش‌تر خواهد شد و به موازات آن میزان مشارکت‌های مدنی و اجتماعی مردم نیز افزایش خواهد یافت.

باتوجه به یافته‌ها و نتایج تحقیق، پیش‌نهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- موضوع اعتماد اجتماعی و نقش آن در افزایش اعتماد سیاسی مطالعه گردد؛
- موضوع پیوندهای اجتماعی غیررسمی که نقشی حیاتی و سازنده در افزایش اعتماد سیاسی شهروندان ایفا می‌کند، بررسی شود؛
- باتوجه به این که یکی از نتایج مهم اعتماد سیاسی میزان بالای مشارکت‌های مدنی و اجتماعی شهروندان است، این موضوع موردتوجه جدی قرار گیرد و درخصوص افزایش این مشارکت مطالعاتی صورت پذیرد؛
- هر قدر شهروندان اعتماد سیاسی و اجتماعی بالاتری داشته باشند، به همان نسبت بخشش و روحیه داوطلبی بالاتری هم خواهند داشت. بنابراین، پیش‌نهاد می‌گردد که مؤلفه بخشش و روحیه داوطلبی موردسنجش قرار گیرد و راه‌های ارتقای آن پیش‌نهاد گردد؛
- بین مشارکت مذهبی با میزان اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد و بنابراین برای بررسی ریشه‌های افزایش این مشارکت مطالعات و بررسی‌های عمیقی لازم است انجام پذیرد.

۱. مقدمه و بیان مسئله

سرمایه اجتماعی، یا بُعد معنوی هر اجتماع، میراثی تاریخی است که از طریق تشویق افراد به «همکاری» و «مشارکت» در تعاملات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، و اقتصادی قادر است به

حل معضلات موجود در اجتماع فائق آید و رشد و توسعه را در تمام ابعاد فراهم آورد (عزیزیان ۱۳۹۵). این سرمایه به میزان تأثیرگذاری فرد در ارتباطات مختلف و میزان نفوذ افراد در اجتماع اشاره می‌کند و موضوعی بین‌رشته‌ای است که در سال‌های اخیر به‌طور روزافزونی کانون توجه صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف علوم به‌ویژه علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، مدیریت، و اقتصاد قرار گرفته است. یکی از حوزه‌هایی که به‌نظر می‌رسد سرمایه اجتماعی در آن تأثیر دارد، توسعه مشارکت سیاسی است که می‌تواند از طریق تقویت و گسترش علاقه‌مندی افراد به مسائل سیاسی باعث بهبود فعالیت‌های سیاسی آنان شود (فرجی اینانلو ۱۳۹۵).

اعتماد سیاسی به ابعاد ادراکی و احساسی رابطه مردم با دولت مربوط است و بیان‌گر آن میزان از اطمینانی است که شهروندان به مطلوبیت جهت‌گیری‌ها و سیاست‌های دولت و توان‌مندی و سلامت نهادها و کارگزاران سیاسی و انطباق عملکرد آن‌ها با حقوق، منافع، و مطالبات خود دارند. اعتماد سیاسی پدیده‌ای سیال و ذهنی است و از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرد که می‌توان آن‌ها را در سطح کشور و سطح مناطق یا گروه‌های اجتماعی خاص موردبررسی قرار داد (مرادی ۱۳۹۶). اعتماد سیاسی از نظر سیت‌رین (Citrin) به احساس مردم در مورد سیاست‌مداران و خط‌مشی‌های آنان باز می‌گردد. لیپست و اشنایدر (Lipset and Schneider) اطمینان سیاسی را به رهبران سیاسی محدود می‌دانند و مدعی‌اند هرگاه مردم تصور کنند که سیاست‌مداران فقط به فکر منافع خود هستند، اطمینان به دولت کاهش پیدا می‌کند. نوریس (Norris) در اعتماد سیاسی به پنج شاخص اشاره دارد: حمایت از اجتماع سیاسی مثل ملت و کشور، حمایت از قانون اساسی کشور، حمایت از امور اجرایی رژیم مثل دموکراسی و مانند آن، حمایت از کنش‌گران سیاسی و نهادهای سیاسی مثل دولت، پارلمان، قوه قضاییه، بوروکراسی‌ها، و احزاب (خانباشی ۱۳۹۰ الف).

اصلی‌ترین نماد مشارکت سیاسی در جامعه شرکت آگاهانه شهروندان در انتخابات است و هرچه این مشارکت‌ها بیش‌تر باشد، میزان مشروعیت نظام سیاسی و اجتماعی بالاتر می‌رود. بنابراین، می‌توان ادعا کرد که بالاترین شکل تبلور دموکراسی و مردم‌سالاری در جامعه حضور و مشارکت آنان در تعیین سرنوشت خود از طریق انتخابات است. بررسی میزان مشارکت مردم استان آذربایجان غربی در انتخابات مجلس شورای اسلامی در سه دوره نهم، دهم، و یازدهم و میزان مشارکت مردم در رأی‌دهی به‌شرح جدول ۱ است (وزارت کشور ۱۴۰۰):

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان ... (بهنام حیدرپور و دیگران) ۶۵

جدول ۱. میزان مشارکت مردم استان آذربایجان غربی در انتخابات مجلس شورای اسلامی

شهرستان	۱۳۹۱-۱۳۹۰	۱۳۹۵-۱۳۹۴	۱۳۹۹-۱۳۹۸
ارومیه	۳۹۰۲۷۹	۴۴۰۱۱۹	۳۴۴۸۸۶
پیرانشهر و سردشت	۹۶۴۵۶	۱۰۶۸۶۱	۷۰۹۸۸
بوکان	۹۷۷۹۱	۱۰۶۶۰۹	۵۲۶۶۴
خوی و چابپاره	۱۸۰۴۴۶	۱۹۲۰۲۹	۱۵۱۳۸۲
سلماس	۹۴۲۶۴	۹۸۸۵۸	۷۶۷۱۹
ماکو، چالدران، پلدشت، و شوط	۱۰۹۲۲۸	۱۱۱۳۰۰	۱۰۱۸۱۳
مهاباد	۸۶۹۶۵	۸۵۷۹۶	۵۳۶۴۵
میاندوآب، شاهین‌دژ، و تکاب	۲۲۳۷۸۳	۲۲۱۳۰۱	۱۶۴۵۲۷
نقده و اشنویه	۹۷۷۹۲	۱۱۸۶۲۴	۱۲۹۵۲۱
استان	۱۳۷۷۰۰۴	۱۴۸۱۴۹۷	۱۱۴۶۱۴۵
مشارکت کل «درصد»	۶۹	۶۵/۵	۴۸

با ملاحظه جدول ۱، به کاهش مشارکت مردم در انتخابات در فاصله بین دوره‌های نهم، دهم، و یازدهم انتخابات مجلس شورای اسلامی پی می‌بریم. از آن‌جاکه عرصه انتخابات و مشارکت گسترده در آن نمادی از هم‌بستگی و انسجام ملی است، برگزاری انتخاباتی پرشور می‌تواند بر مقبولیت نظام سیاسی بیفزاید. در این میان، یکی از مؤلفه‌های مهم افزایش مشارکت سیاسی توجه به اعتماد عمومی و سرمایه‌های اجتماعی است. زمانی که سطح اعتماد عمومی بالا باشد، میزان مشارکت مدنی مردم نیز افزایش می‌یابد. هم‌چنین، هرچه مشارکت مردم در انتخابات گسترده‌تر باشد، ثبات سیاسی نیز بیش‌تر خواهد شد. در نبود یا ضعف اعتماد سیاسی، نخست‌انگیزه مشارکت و احساس مسئولیت مردم در قبال دولت و نهادهای سیاسی رخت برمی‌بندد و به دنبال آن مشروعیت سیاسی کم‌رنگ‌تر می‌شود. هم‌چنین، کاهش اعتماد سیاسی موجب عدم حمایت و پشتیبانی مردم از مسئولان، عدم رعایت قوانین و مقررات (مگر به اجبار) عدم حمایت از برنامه‌های دولت، کاهش مشارکت سیاسی، فرار از پرداخت مالیات، سرایت بی‌اعتمادی به نهادها و سازمان‌های دولتی، و در موارد خیلی حاد موجب بحران مشروعیت می‌شود. به همین دلیل، اعتماد سیاسی همیشه یکی از کانون‌های توجه مسئولان بوده است. باتوجه به شرایط خاص سیاسی استان آذربایجان غربی از حیث مرزی بودن و هم‌چنین تنوع قومی ساکن در آن‌جا، موضوع سرمایه اجتماعی و تأثیر آن در اعتماد سیاسی باید مورد توجه

ویژه قرار گیرد؛ چراکه مشارکت مدنی حداکثری شهروندان بی‌تأثیر از شرایط اقلیمی، محیطی، سیاسی، فرهنگی، و ... این استان نخواهد بود.

باتوجه به مطالب فوق، به نظر می‌رسد که مسئله سرمایه اجتماعی تأثیر ویژه‌ای در میزان اعتماد سیاسی شهروندان آذربایجان غربی دارد و میزان مشارکت‌های مدنی آن‌ها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. هم‌چنین، تنوع و گونه‌گونی قومی استان را نیز باید به این موضوع افزود. در پایان، این سؤال به ذهن متبادر می‌شود که چه رابطه‌ای بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان آذربایجان غربی با اعتماد سیاسی آن‌ها وجود دارد؟

باتوجه به سؤال پژوهشی فوق، اهداف زیر مدنظر است:

- شناسایی میزان ارتباط اعتماد اجتماعی با اعتماد سیاسی؛
- شناسایی میزان ارتباط مشارکت سیاسی با اعتماد سیاسی؛
- شناسایی میزان ارتباط مشارکت مدنی با اعتماد سیاسی؛
- شناسایی میزان ارتباط پیوندهای اجتماعی غیررسمی با اعتماد سیاسی؛
- شناسایی میزان ارتباط بخشش و روحیه داوطلبی با اعتماد سیاسی؛
- شناسایی میزان ارتباط مشارکت مذهبی با اعتماد سیاسی؛
- شناسایی میزان ارتباط عدالت در مشارکت مدنی با اعتماد سیاسی؛
- شناسایی میزان ارتباط تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها با اعتماد سیاسی.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

سرمایه اجتماعی از موضوعات مهم در علوم سیاسی و اجتماعی است که آن را اولین بار معلمی به نام هنیفن در سال ۱۹۱۶ م به کار برد. پاتنام (Putnam) سرمایه اجتماعی را وجود شبکه‌ها، اعتماد، و آگاهی اجتماعی میان افراد (حاجی‌زاده ۱۳۹۷) و جنبه‌هایی از سازمان اجتماعی از قبیل هنجارها، شبکه‌های اجتماعی، و اعتماد متقابل می‌داند که هم‌یاری و هماهنگی افراد را برای دستیابی به منافع مشترک تسهیل می‌کند (پاتنام ۱۴۰۰). سرمایه اجتماعی مانند سایر سرمایه‌ها مولد است و امکان دستیابی به اهداف مشخص را فراهم می‌کند که بدون آن غیرقابل دسترسی خواهند بود (همان). کلمن (Coleman) می‌گوید اگر سرمایه فیزیکی و انسانی روابط تولید را تسهیل می‌کند، سرمایه اجتماعی نیز همانند آن عمل می‌کند، به گونه‌ای که گروهی از اعضایش، که قابلیت اعتماد و همکاری بیش‌تری دارند،

کارهایی بسیار بیش‌تر از گروهی که فاقد آن اعتمادپذیری است انجام می‌دهد (کلمن ۱۳۹۷). سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از شبکه‌ها، هنجارها، ضوابط، و تعاملاتی است که همکاری درون گروه‌ها و بین گروه‌ها را در جهت کسب منافع متقابل تسهیل می‌کند. این نوع سرمایه را غالباً با نرخ مشارکت افراد در زندگی جمعی و وجود عامل اعتماد در میان افراد ارزیابی می‌کنند (اکبری‌تبار ۱۳۹۶). قدرت سرمایه اجتماعی در زندگی روزمره در سال‌های اخیر در علوم سیاسی مورداهمیت قرار گرفته است. امروزه سرمایه اجتماعی برای اهداف سیاست‌گذاری از قبیل توسعه اقتصادی، توسعه فرهنگی، ارتقای سلامت، توسعه تکنولوژیک، مشارکت سیاسی، کاهش فقر، و کاهش جرایم موردتوجه است (افشانی و شیر ۱۳۹۸). بورديو سرمایه اجتماعی را حاصل جمع منابع بالقوه و بالفعل فراهم‌شده برای فرد و یا گروه می‌داند که این منابع از مالکیت شبکه بادوامی از روابط کم‌وبیش نهادینه‌شده‌ای برآمده است که از فهم متقابل و سوابق مشترک بین افراد حاصل می‌شود (Bourdieu and Acquaint 2020). فوکویاما (Fukuyama) سرمایه اجتماعی را نمونه ملموسی از یک هنجار غیررسمی (نانوشته) می‌داند که همکاری میان دو یا چند نفر را ارتقا می‌بخشد (فوکویاما ۱۴۰۰). پورتز (Portes) سرمایه اجتماعی را توانایی کنش‌گران در تضمین منافع، صرفاً به این علت که آنان به عضویت شبکه‌های اجتماعی یا سایر ساختارهای اجتماعی درآمده‌اند، بیان می‌کند (Portes 1998).

براساس دیدگاه‌های نظری، سرمایه اجتماعی دارای سه سطح است: ۱. سطح خرد (روابط بین فردی) که بر روابط فردی و شبکه‌های ارتباطی بین افراد هنجارها و ارزش‌های غیررسمی حاکم بر آن‌ها تأکید دارد و پاتنام و فوکویاما نظریه‌هایشان را در این سطح مطرح کرده‌اند؛ ۲. سطح میانی (انجمن‌ها و سازمان‌های رسمی و غیررسمی) که به‌عنوان یک واحد مشترک جمعی در نظر گرفته شده است و باعث سازمان‌دهی سرمایه انسانی می‌شود و چگونگی عملکرد اعضای جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. نظریه سرمایه اجتماعی کلمن در این سطح قرار داد؛ ۳. سطح کلان (نهادهای اجتماعی) که افرادی مثل نورث سرمایه اجتماعی را شامل روابط قراردادی و روابط ساختاری نهادهای کلان (اعم از دولت، حکومت سیاسی، و نظام‌های حقوقی و قضایی) می‌دانند. روابط و ساختارهای رسمی مانند قوانین و مقررات و چهارچوب‌های حقوقی، حکومت سیاسی، سطح مشارکت، سطح تمرکز، و فرایند شکل‌گیری سیاسی سطح کلان سرمایه اجتماعی را شامل می‌شود. از این منظر سرمایه اجتماعی مجموع نهادهایی نیست که جامعه را پی‌بندی می‌کنند، بلکه عامل نگهداشتن آن‌ها در کنار هم است (حاجی‌زاده ۱۳۹۷).

مهم‌ترین مدل‌های سرمایه اجتماعی عبارت‌اند از: ۱. مدل CRIRA که فالک و کیلباتریک (Falk and Kilpatrick) آن را ارائه کردند و محققان زیادی از آن استفاده کرده‌اند. این مدل سرمایه اجتماعی را در سه سطح خرد، میانی، و کلان موردبررسی قرار می‌دهد (رویایی و کاوسی ۱۳۸۷)؛ ۲. مدل SCAT که آن را بین و هیکس (Bain and Hicksi 1998) ارائه کردند و سپس محققان دیگر، ازجمله کریشنا و شرادر، آن را توسعه دادند. این مدل سعی دارد ابعاد و ترکیب سرمایه اجتماعی در سطح سازمان را به تصویر بکشد (Krishna and Shrader 2020). در این مدل سرمایه اجتماعی به دو سطح خرد و کلان تقسیم شده است (Bain and Hicksi 1998)؛ ۳. الگوی دیگری نیز که برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی وجود دارد سرمایه اجتماعی را در بُعد شناختی و ساختاری موردتوجه قرار می‌دهد که به مدل «کریشنا و شرادر» معروف است. در بُعد شناختی مؤلفه‌هایی نظیر ارزش‌ها، نگرش‌ها، تعهدات، مشارکت، و اعتماد موجود در سیستم اجتماعی سازمان موردتوجه است و در بُعد ساختاری نیز ساختارها و فرایندهای مدیریتی نظیر پاسخ‌گویی مدیران و رهبران درقبال عملکردشان، شفافیت در تصمیم‌گیری، و همکاری‌های گروهی موردتوجه قرار گرفته است (Krishna and Shrader 2020)؛ ۴. در سال ۲۰۰۴ م اداره آمار استرالیا با جمع‌بندی نظریه‌های مختلف در زمینه سرمایه اجتماعی مدل کاملی برای سنجش این مفهوم طراحی کرد. براساس این مدل، برای سنجش سرمایه اجتماعی باید به چهار بُعد توجه کرد که عبارت‌اند از: ۱. کیفیت شبکه، ۲. ساختار شبکه، ۳. مبادله‌های شبکه، ۴. انواع شبکه‌ها (شارع‌پور ۱۳۸۷).

اعتماد یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی و زمینه‌ساز مشارکت و همکاری میان اعضای جامعه است (خانباشی ۱۳۹۰ ب). مفهوم اعتماد به عقیده وین استوک (1999) صرف این‌که اشخاص در جامعه در کنار هم زندگی می‌کنند، به یک‌دیگر احترام می‌گذارند، و شاید رفتاری خیرخواهانه یا حداقل غیر بدخواهانه درقبال یک‌دیگر دارند ناشی از نوعی اعتماد سطحی بین افراد است، اما ارزش کارکردی و سودمند اعتماد در جلوگیری از به‌خطر افتادن روابط اجتماعی ظاهر می‌شود. به عبارت دیگر، شرط لازم برای پیش‌گیری از هرج و مرج و فلج شدن جامعه تحکیم حس اعتماد در میان مردم است (Sabine and Koeszegi 2004). پاتنام معتقد است اعتماد به وسیله انبوه شبکه‌های افقی مرتبط با جامعه مدنی ایجاد و تقویت می‌گردد، درحالی‌که شبکه‌های عمودی چنین خاصیتی ندارند. از نظر او، اعتماد عام به وسیله عملکرد دولت تسهیل می‌گردد، درحالی‌که اعتماد مزیتی است که چنانچه مورد استفاده قرار گیرد، افزایش و در صورت عدم به‌کارگیری کاهش می‌یابد (مرادی ۱۳۹۶). در فضای مبتنی بر اعتماد، ابزارهای زور و اجبار

کارآیی خود را از دست می‌دهند و رضایت جانشین اجبار می‌شود که این یکی از اهداف مهمی است که نخبگان و اداره‌کنندگان جامعه در پی دستیابی به آن هستند. از این‌رو، اعتماد یک احتمال عقلانی است که برپایه آن یک کنش‌گر در رابطه با دیگر گروه‌ها (کارگزاران) رفتار آن‌ها را قبل از وقوع پیش‌بینی، و فعالیت خود را براساس آن طراحی می‌کند (Larson 2007). لومان (Luhmann) کارکرد اعتماد را درون نظام اجتماعی و سیاسی موردبررسی قرار داده و با کارکرد قانون در جامعه مقایسه کرده است. به اعتقاد وی کارکرد اعتماد در نظام اجتماعی این است که عدم تعین اجتماعی را کاهش و بدین ترتیب قابلیت پیش‌بینی رفتارها را افزایش می‌دهد. لومان، ضمن تأکید بر ویژگی‌های اعتماد، خطرهای ذاتی آن را نیز یادآور می‌شود. او معتقد است اعتماد انتظارات افراد را تنظیم می‌کند، اما نباید این نکته را نادیده انگاشت که احتمال تخطی آن وجود دارد. لومان برای پاسخ به پرسش درخصوص ابزار بازدارنده خطرهای احتمالی و ذاتی اعتماد قانون و اعمال قدرت مشروع را بیان می‌کند و معتقد است قانون و قدرت مشروع، علاوه بر کاهش خطرهای احتمالی اعتماد، دایره انتخاب افراد را با نشان دادن راه‌ها و امور ممنوع محدود می‌کند. در نتیجه، انتخاب افراد تنها به انجام امور قانونی محدود می‌شود و تصمیمات آن‌ها از طریق کانال قانونی اعمال می‌گردد (غفاری نوین ۱۳۹۵). اینگلهارت (Inglehart) معتقد است که اعتماد بین شخصی و اعتماد سیاسی یکی از مؤلفه‌ها ارزش‌های وجودی یا بیان نفس است که درمقابل ارزش‌های بقا قرار می‌گیرد (جهانگیری و ابوترابی زارچی ۱۳۹۱). اعتماد سیاسی از نظر سبترین به احساس مردم درمورد متصدیان سیاسی و سیاست‌های آنان بازمی‌گردد. لیست و اشنایدر هم در کالبدشکافی اعتماد اطمینان سیاسی را به رهبران سیاسی و رهبران نهادهای اصلی محدود کرده و مدعی‌اند هرگاه مردم تصور کنند که سیاست‌مداران فقط به فکر منافع خود هستند، اطمینان به دولت کاهش می‌یابد و این امر به شدت تأثیر رسانه‌های تبلیغاتی بستگی دارد (اصغری و اسدی ۱۳۹۲).

اعتماد سیاسی اعتماد به نهادها و دستگاه‌هایی است که مستقیم با قدرت سروکار دارند. محققان عمدتاً اعتماد سیاسی را بر محوریت «هماهنگی هنجاری» یا براساس «کارآمدی انتظار از دولت» تعریف می‌کنند. طبق دیدگاه نخست، اعتماد سیاسی به باور و نگرش اتباع یک واحد سیاسی به آن واحد سیاسی، یعنی دولت، اشاره دارد. این نگرش و باور بر این پایه قرار دارد که تا چه حد دولت مطابق با «انتظارات هنجاری» مردم رفتار می‌کند. هر قدر دولت بیش‌تر بتواند انتظارات هنجاری مردم را برآورده سازد، بیش‌تر مورد اعتماد مردم است (ردادی ۱۴۰۰)، اما مطابق با دیدگاه دوم، اعتماد سیاسی احتمالی است که اتباع یک دولت به «کسب نتایج مطلوب»

از سوی دولت‌مردان در آینده می‌دهند و از این اعتقاد ناشی می‌شود که دیگران (دولت) از طریق انجام یا عدم انجام برخی اعمال موجب خشنودی ما می‌شوند و یا از وارد آمدن زیان جلوگیری و اجتناب می‌کنند. در این قالب، اعتماد همواره برپایه میزانی از خطرپذیری و عدم اطمینان شکل می‌گیرد و باوری در رابطه با اقدامات آتی افراد و سازمان‌هاست (زاهدی و خانباشی ۱۳۹۰). فوکویاما اعتقاد دارد که برای ایجاد اعتماد سیاسی به درک مشترک جامعه اخلاقی، اجتماعی، و سیاسی نیاز است که هر سه بُعد باید بر ارزش اجتماعی تأکید کنند (Fukuyama 2015). اعتماد سیاسی از منظر هترینگتون حدی از باور و اعتقاد شهروندان درمورد توانایی و موفقیت سردمداران سیاسی در برآورده کردن انتظارات آن‌هاست. از نظر او، از یک سو بین اعتماد اجتماعی (اعتماد مردم به یکدیگر) و سیاسی (اعتماد به نخبگان خود) و از سوی دیگر بین تجارب سیاسی افراد و برداشت آن‌ها از کارآمدی دولت ارتباط تنگاتنگی وجود دارد (Hetherington 1998). اعتماد سیاسی یعنی احتمال کسب نتایج مطلوب بدون این‌که یک گروه از مردم برای وقوع آن کاری صورت بدهند (احتمال انجام امور مطلوب مردم به وسیله دولت بدون این‌که به دخالت مستقیم آن‌ها نیاز باشد) (Gamson 2010).

فهندژ سعدی (۱۴۰۱) می‌نویسد دین عامل مؤثر در اعتماد سیاسی است که در اندیشه‌های نظریه‌پردازان سرمایه اجتماعی بر آن تأکید شده است. این عامل در ایران به عنوان حکومت دینی واضح و آشکار است. هدف پژوهش وی بررسی تأثیر میزان دین‌داری در اعتماد سیاسی در جمهوری اسلامی ایران است که با روش تحلیل ثانویه این نتیجه به دست آمد که هرچه افراد سستی‌تر باشند و میزان دین‌داری آن‌ها بیش‌تر باشد، به همان نسبت میزان اعتماد سیاسی‌شان نیز افزایش می‌یابد. روحانی و دیگران (۱۴۰۱)، در مطالعه خود با هدف بررسی نقش صدا و سیما در تقویت اعتماد سیاسی، به این نتیجه رسیدند که سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران باید در زمینه‌های ارتقای سواد رسانه‌ای، توان‌مندسازی کارکنان، انعکاس مناسب صداها و مختلف در جامعه، استفاده از ظرفیت‌های رسانه‌های اجتماعی و قالب‌های جذاب و متنوع، جدید، و امیدآفرین، و تبیین چشم‌انداز آینده‌ای روشن برای تقویت اعتماد سیاسی شهروندان همت گمارد. نجف‌پور و تدین راد (۱۴۰۰)، در مطالعه خود با هدف سنجش رابطه تحرک اجتماعی و سطح تحصیلات با اعتماد سیاسی شهروندان شهر اهواز، به این نتیجه دست یافتند که تحرک اجتماعی نزولی باعث کاهش اعتماد سیاسی در افراد می‌شود، اما تحرک اجتماعی صعودی لزوماً به افزایش سطح اعتماد سیاسی منجر نمی‌شود. تحصیلات در اعتماد سیاسی تأثیر

دارد، اما تحصیلات بالاتر از والدین به اعتماد سیاسی بالاتر منجر نمی‌شود، درحالی‌که سطح تحصیلات پایین‌تر با اعتماد سیاسی پایین رابطه مستقیم دارد. خوش‌فر و دیگران (۱۳۹۸)، در مطالعه‌ای با هدف شناسایی رابطه بین سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی در بین شهروندان شهر گرگان، به این نتیجه دست یافتند که بین سرمایه اجتماعی و ابعاد آن با مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد. باقری و دیگران (۱۳۹۷) در مطالعه خود دریافتند که متغیرهایی مثل سن، درآمد، تحصیلات، قومیت، وضعیت تأهل، سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، احساس بی‌قدرتی، وفاق اجتماعی، و پیوند اجتماعی بر روی مشارکت سیاسی شهروندان زن شهر اهواز، اثر مثبتی می‌گذارد. مرادی (۱۳۹۶) در مطالعه خود نتیجه گرفت که «مؤلفه رضایت از سیاست‌ها و عملکرد دولت» بیش‌ترین تأثیر را در میزان اعتماد سیاسی مردم استان کردستان دارد و پس از آن به ترتیب، متغیرهای «عضویت در تشکله‌ها و انجمن‌های مدنی»، «پایگاه اقتصادی - اجتماعی»، «عوامل منطقه‌ای و بین‌المللی»، «رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی»، «مذهب»، «اعتماد بین قومی»، و «هویت قومی» بر میزان اعتماد سیاسی مردم اثرگذارند. این یافته‌ها بیان‌گر آن است که برخلاف تصورات رایج، مقوله‌هایی نظیر تمایزات هویتی، به‌خودی خود نقش مستقل چندانی در بی‌اعتمادی و چالش‌های سیاسی ندارند و درمقابل، سیاست‌ها و عملکردهای معطوف به امنیت، رفاه، و فرصت‌های مشارکت نقش تعیین‌کننده‌ای در تقویت اعتماد سیاسی شهروندان استان کردستان دارند. غفاری نوین (۱۳۹۵)، در مطالعه‌ای با هدف بررسی اعتماد سیاسی و عوامل مؤثر در آن، به این نتیجه رسید که اعتماد سیاسی به نظام در شهر تهران نزدیک به متوسط است. هم‌چنین، اعتماد سیاسی زنان بیش‌تر از مردان، افراد بی‌کار کم‌تر از سایر مشاغل، افراد مسن کم‌تر از جوانان، و طبقه کم‌درآمد بیش‌تر از طبقه پردرآمد است. کیانی‌نژاد (۱۳۹۲)، در مطالعه خود با هدف بررسی عوامل مؤثر در اعتماد اجتماعی شهروندان به نهادهای سیاسی، به این نتیجه رسید که متغیرهای استفاده از رسانه‌های جمعی و سود حاصل از اعتماد با اعتماد اجتماعی دانشجویان رابطه دارد. خانباشی (۱۳۹۰ ب)، در مطالعه خود با هدف تحلیل عوامل اثرگذار بر اعتماد سیاسی، دریافت که رابطه معناداری میان ادراک عمومی از سطح پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی و مؤلفه‌های مهم محیط راه‌بردی ازیک‌سو و سطح اعتماد سیاسی ازسوی دیگر وجود دارد. خانباشی (۱۳۹۰ الف)، در مطالعه خود درخصوص تأثیر عوامل سیاسی - قانونی در سطح اعتماد سیاسی، به این نتیجه رسید که عواملی نظیر دین‌داری، رسانه‌ها، ارزش‌های مادی و فرامادی، خاص‌گرایی و عام‌گرایی،

و میزان مشارکت در میزان اعتماد سیاسی دانشجویان مؤثرند. اوزلنر (Uslaner 2022) در مطالعه خود یکی از عناصر تعیین‌کننده رابطه دولت و مردم و به تبع آن کیفیت حیات سیاسی مردمان و حاکمان را سرمایه اجتماعی و اعتماد سیاسی معرفی می‌کند. اعتماد در عرصه سیاسی پی‌آمدهای گسترده‌ای دارد و بر مشارکت سیاسی، مشروعیت، کارآمدی، ثبات سیاسی، اعتبار بین‌المللی، و عموم ابعاد دیگر تدبیر‌مُدن اثر می‌گذارد. میرفردی (Mirfardi 2022) در مطالعه خود به بررسی اعتماد به جناح‌های سیاسی و رابطه آن با برخی عوامل سیاسی و رسانه‌ای در بین ساکنان هجده سال و بالاتر شهر شیراز پرداخت و به این نتیجه رسید که تفاوت معناداری بین میزان اعتماد به جناح‌های سیاسی باتوجه به میزان استفاده از رادیوهای داخلی، تلویزیون داخلی، مجلات، نشریات، و جهت‌گیری سیاسی وجود دارد. استفاده بیش‌تر از رسانه‌های داخلی با اعتماد بیش‌تر به احزاب همراه بوده است و افراد با جهت‌گیری اصول‌گرایانه اعتماد بیش‌تری به احزاب داشتند. بین میزان اعتماد به جناح‌های سیاسی باتوجه به میزان استفاده از ماهواره، اینترنت، و رادیوهای فارسی‌زبان خارج از کشور تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی بین میزان اعتماد به احزاب و متغیرهای مدت عضویت در شبکه‌های اجتماعی و میزان آگاهی از احزاب به ترتیب رابطه معکوس و مستقیم معناداری وجود دارد. گابریلت (Gabrialt 2015) بر آن است که در تحقیقات افکار عمومی تنها توجه اندکی به تأثیر جهت‌گیری‌های ارزشی در اعتماد عمومی و اعتماد به کارآمدی نظام سیاسی شده است، درحالی‌که مفاهیم جهت‌گیری‌های ماتریالیستی و پساماتریالیستی به‌طور گسترده مورد مطالعه قرار گرفته است. تأثیر جهت‌گیری‌های ارزشی (مانند دین‌داری، سکولاریسم، برابری‌گرایی، و آزادی‌خواهی) تقریباً به‌طور کامل نادیده گرفته شده است. مؤسسه تحقیقات مسیحیت (Christian Research Association 2014) در مطالعه خود با هدف بررسی دین و اعتماد سیاسی، سرمایه اجتماعی، و مذهب در استرالیا معاصر نشان داد هرچند امروزه نقش کلیساها در ایجاد اعتماد سیاسی به‌اندازه گذشته نیست، با ایجاد و ترویج آشنایی بین افراد و وحدت فکری بین آنان قطعاً می‌توان در افزایش اعتماد مردم به یک‌دیگر و به نهادهای سیاسی مؤثر بود. بریتزر (Bretzer 2002) در مطالعه خود با هدف بررسی تبیین رابطه بین اعتماد سیاسی و سرمایه اجتماعی نتیجه گرفت: ۱. هرچه افراد بیش‌تر عضو فعال انجمن‌ها باشند، اعتماد سیاسی بیش‌تری دارند، ۲. هرچه اعتماد افقی (اعتماد بین افراد هم‌رتبه) بالاتر باشد، اعتماد سیاسی هم بالاتر می‌رود، ۳. هرچه روحیه مدنی بین مردم بیش‌تر باشد، اعتماد سیاسی آن‌ها هم بیش‌تر است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه با استفاده از روش تحقیق پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شهروندان استان آذربایجان غربی اعم از زن و مرد (شهری و روستایی) هستند که بالای هجده سال سن دارند و براساس آخرین اطلاعات و آمار سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان غربی، ۲۲۸۴۳۵۹ نفرند. نمونه‌گیری پژوهش با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده است که برای تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر انتخاب گردید. از روش‌های پیمایشی و اسنادی برای گردآوری داده‌ها استفاده گردید. در بخش پیمایشی با بهره‌گیری از مطالعات تجربی از تکنیک مصاحبه کتبی (پرسش‌نامه) به‌عنوان مهم‌ترین ابزار جمع‌آوری اطلاعات و در زمینه مطالعات اسنادی نیز شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات (کتابخانه‌ای) و تکنیک‌های تحلیل اسنادی از جمله تکنیک مشاهده اسنادی، شیوه‌های مآخذیابی، مطالعه و بررسی کتب، اسناد و مدارک و سایر منابع لازم، و فیش‌برداری، باتوجه‌به اطلاعات و صداقت اسناد و مدارک، مورداستفاده قرار گرفت.

در تحقیق حاضر، برای سنجش متغیرها از طیف لیکرت استفاده شده است. براساس این طیف، موضوع کلی به معرف‌های جزئی‌تر تجزیه می‌شوند و هرکدام به‌صورت گویه‌ای به جهت‌گیری مشخصی نسبت به آن موضوع درمی‌آیند. این گویه‌ها که به‌صورت محرک برای پاسخ‌گو ارائه می‌شوند، جواب‌های (عکس‌العمل‌های) متفاوتی را در پاسخ‌گویان ایجاد می‌کنند. برای سنجش اعتماد سیاسی (به‌عنوان متغیر وابسته) تعداد یازده گویه برای سنجش متغیرهای مستقل تحقیق طرح شد که شامل این مواردند: ۱. متغیر اعتماد اجتماعی هفت گویه، ۲. متغیر مشارکت سیاسی شش گویه، ۳. متغیر مشارکت و رهبری مدنی شش گویه، ۴. متغیر پیوندهای اجتماعی غیررسمی هفت گویه، ۵. متغیر بخشش و روحیه داوطلبی شش گویه، ۶. متغیر مشارکت مذهبی شش گویه، ۷. متغیر عدالت در مشارکت مدنی شش گویه، ۸. متغیر تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها شش گویه. این موارد با استفاده از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (خیلی مخالفم، مخالفم، تاحدودی، موافقم، و خیلی موافقم) موردسنجش و ارزیابی قرار گرفتند. برای تحلیل داده‌های گردآوری شده از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

۴. یافته‌های پژوهش

۱.۴ توزیع و توصیف آماری متغیرهای تحقیق

برمبنای نیاز به تنظیم و ترسیم فراوانی متغیرهای زمینه‌ای (یعنی: جنسیت و میزان تحصیلات)، و باتوجه‌به خروجی ناشی از آمار توصیفی داده‌های تحقیق جدول ۲ نشان داده می‌شود:

جدول ۲. توزیع و توصیف آماری متغیرهای زمینه‌ای

گزینه	نام متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۱۷۷	۴۶/۱
	مرد	۲۰۷	۵۳/۹
تحصیلات	زیردیپلم	۳۸	۹/۹
	دیپلم	۸۱	۲۱/۱
	لیسانس	۱۰۱	۲۶/۳
	فوق لیسانس	۹۰	۲۳/۴
	دکتری	۷۴	۱۹/۳

باتوجه به جدول ۲ برای ۳۸۴ نفر از پاسخ‌گویان می‌توان گفت:

بیش‌ترین توزیع متغیرهای زمینه‌ای مربوط به جنسیت مربوط به گزینه «مرد» (۵۳/۹ درصد) و کم‌ترین توزیع مربوط به گزینه «زن» (۴۶/۱ درصد) است.

بیش‌ترین توزیع متغیرهای زمینه‌ای مربوط به تحصیلات مربوط به گزینه «لیسانس» (۲۶/۳ درصد) و کم‌ترین توزیع مربوط به گزینه «زیردیپلم» (۹/۹ درصد) است.

باتوجه به وضعیت پاسخ‌گویی حجم نمونه آماری به گویه‌های مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق، جدول ۳ ارائه می‌گردد.

جدول ۳. ترسیم نیم‌رخ پاسخ‌گویی به گویه‌های متغیرهای اصلی تحقیق

متغیرهای اصلی تحقیق	تعداد گویه‌ها	کاملاً موافقم	موافقم	تاحدودی	مخالفم	کاملاً مخالفم
متغیرهای مستقل	اعتماد اجتماعی	۷	۸	۱۳۱	۱۹۷	۴۵
	مشارکت سیاسی	۶	۸	۳۴	۱۵۱	۳۴
	مشارکت مدنی	۶	۱۸	۱۸۰	۱۶۲	۱۷
	پیوندهای اجتماعی غیررسمی	۷	۲۴	۱۵۴	۱۶۸	۳۴
	بخشش و روحیه داوطلبی	۶	۱۳	۱۲۷	۲۱۱	۲۴
	مشارکت مذهبی	۶	۱۸	۱۹۷	۱۰۰	۳۳
	عدالت در مشارکت مدنی	۶	۲۰	۱۳۴	۱۸۸	۴۲
	تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها	۶	۳۹	۲۱۱	۱۲۶	۸
متغیر وابسته	اعتماد سیاسی	۱۱	۲۰	۸۶	۱۰۱	۱۱۸

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان ... (بهنام حیدرپور و دیگران) ۷۵

باتوجه به ترسیم نیم‌رخ یا پروفایل مربوط به پاسخ‌گویی به گویه‌های متغیرهای تحقیق می‌توان گفت:

- تعداد موافقت خیلی بیش‌تری نسبت به گویه‌های متغیرها مشاهده می‌گردد؛
- تعداد مخالفت خیلی کم‌تری نسبت به گویه‌های متغیرها مشاهده می‌گردد؛
- تعداد بی‌نظری نسبتاً بیش‌تری نسبت به گویه‌های متغیرها مشاهده می‌گردد.

۲.۴ تحلیل پایایی (اعتماد) گویه‌های مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق

باتوجه به مدل آلفای کرونباخ، آماره تحلیل روایی یا پایایی گویه‌های مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق به شرح جدول ۴ نشان داده می‌شود.

جدول ۴. آماره تحلیل پایایی گویه‌های مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق

وضعیت پایایی	آلفای کرونباخ	تعداد گویه‌ها	متغیرهای اصلی پژوهش	
قبول	۰/۷۲	۷	اعتماد اجتماعی	متغیرهای مستقل
قبول	۰/۸۳	۶	مشارکت سیاسی	
قبول	۰/۷۵	۶	مشارکت مدنی	
قبول	۰/۸۴	۷	پیوندهای اجتماعی غیررسمی	
قبول	۰/۷۹	۶	بخشش و روحیه داوطلبی	
قبول	۰/۹۳	۶	مشارکت مذهبی	
قبول	۰/۷۴	۶	عدالت در مشارکت مدنی	
قبول	۰/۸۷	۶	تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها	متغیر وابسته
قبول	۰/۹۵	۱۱	اعتماد سیاسی	

در این تحقیق، بر مبنای ضریب روایی آلفای کرونباخ، که بزرگ‌تر از ۷۰ درصد است، کلیه گویه‌های مربوط به هریک از متغیرهای اصلی تحقیق از قابلیت اعتماد و پایایی لازم و مطلوبی در استفاده از گویه‌های مدنظر در پرسش‌نامه تحقیق برخوردارند.

۳.۴ آمار استنباطی (فرضیه‌های) متغیرهای تحقیق

باتوجه به سطوح سنجش متغیرها (یک متغیر کمی یا وابسته و یک متغیر کمی یا مستقل)، از آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون ($r = \text{Pearson Correlation}$) برای آزمون فرضیه‌های تحقیق استفاده شده است (جدول ۵).

جدول ۵. آزمون هم‌بستگی پیرسون بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با اعتماد سیاسی

اعتماد اجتماعی	نام متغیرها/ وضعیت آماره	اعتماد اجتماعی	مشارکت سیاسی	مشارکت مدنی	پویندهای اجتماعی غیررسمی	بخشش و روحیه داوطلبی	مشارکت مذهبی	مشارکت مدنی	تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها	اعتماد سیاسی
۳۸۴	تعداد حجم نمونه	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
۱	ضریب پیرسون	۰/۲۰۰**	۰/۰۲۴	۰/۰۹۹	۰/۱۰۷*	۰/۱۱۲*	۰/۱۵۹**	۰/۰۹۲	۰/۱۹۲*	۰/۱۹۲*
	ضریب معناداری	۰/۰۰۰	۰/۶۴۰	۰/۰۵۲	۰/۰۳۶	۰/۰۲۸	۰/۰۰۲	۰/۰۷۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۱	ضریب پیرسون	۰/۲۰۰**	۰/۰۷۷	۰/۳۰۲*	۰/۳۸۵**	۰/۲۳۴**	۰/۳۸۲**	۰/۲۲۸**	۰/۴۰۶**	۰/۴۰۶**
	ضریب معناداری	۰/۰۰۰	۰/۱۳۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۱	ضریب پیرسون	۰/۰۲۴	۰/۰۷۷	۰/۱۲۲	۰/۱۵۹	۰/۰۶۶	۰/۱۲۹	۰/۱۰۰	۰/۱۵۲	۰/۱۵۲
	ضریب معناداری	۰/۶۴۰	۰/۱۳۴	۰/۰۱۷	۰/۰۰۲	۰/۱۹۹	۰/۰۱۲	۰/۰۵۱	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳
۱	ضریب پیرسون	۰/۰۹۹	۰/۳۰۲*	۰/۱۲۲	۰/۴۳۸**	۰/۱۸۴**	۰/۴۲۴**	۰/۴۴۴**	۰/۳۰۰*	۰/۳۰۰*
	ضریب معناداری	۰/۰۵۲	۰/۰۰۰	۰/۰۱۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۱	ضریب پیرسون	۰/۱۰۷*	۰/۳۸۵**	۰/۱۵۹**	۰/۴۳۸**	۱	۰/۳۲۲**	۰/۵۸۶**	۰/۴۶۸**	۰/۴۸۹**
	ضریب معناداری	۰/۰۳۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۱	ضریب پیرسون	۰/۱۱۲*	۰/۲۳۴**	۰/۰۶۶	۰/۱۸۴**	۰/۳۲۲**	۱	۰/۲۲۹**	۰/۵۰۷**	۰/۳۳۶**
	ضریب معناداری	۰/۰۲۸	۰/۰۰۰	۰/۱۹۹	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۳۵	۰/۰۰۰
۱	ضریب پیرسون	۰/۱۵۹**	۰/۳۸۲**	۰/۱۲۹*	۰/۴۲۴**	۰/۵۸۶**	۰/۲۲۹**	۱	۰/۵۴۴**	۰/۵۴۴**
	ضریب معناداری	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۱۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۱	ضریب پیرسون	۰/۰۹۲	۰/۲۲۸**	۰/۱۰۰	۰/۴۴۴**	۰/۴۶۸**	۰/۰۴۹	۱	۰/۲۶۱**	۰/۲۶۱**
	ضریب معناداری	۰/۰۷۱	۰/۰۰۰	۰/۰۵۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۳۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۱	ضریب پیرسون	۰/۱۹۲**	۰/۴۰۶**	۰/۱۵۲**	۰/۳۱۰**	۰/۴۸۹**	۰/۳۳۶**	۰/۵۴۴**	۰/۲۶۱**	۱
	ضریب معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری به دست آمده برای تمامی متغیرهای مستقل تحقیق که برابر با ۰/۰۰۰ است، می‌توان نتیجه گرفت که کلیه مؤلفه‌های مربوط به متغیر مستقل در اعتماد سیاسی (متغیر وابسته) تأثیر دارد و بنابراین بین کلیه متغیرهای مستقل (مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) با متغیر وابسته (اعتماد سیاسی) رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین، فرضیه‌ها پذیرفته می‌شوند.

۴.۴ آزمون تحلیل رگرسیون چندگانه

بر مبنای فرضیه چندمتغیره تحقیق می‌توان با استفاده از آزمون تحلیل رگرسیون چندگانه به آزمون فرضیه تحقیق پرداخت. برای نیکویی سنجش مدل رگرسیونی عوامل مؤثر (V/X) در متغیر وابسته (Y) از آزمون تشخیص‌های هم‌خطی (collinearity diagnostics statistics) استفاده شده است. درواقع، این آزمون‌ها وضعیتی را نشان می‌دهند که در آن یک متغیر مستقل تابعی خطی از سایر متغیرهای مستقل در معادله خط رگرسیون است یا خیر. اگر هم‌خطی در رگرسیون بالا باشد، این بدان معناست که بین متغیرهای مستقل هم‌بستگی بالایی وجود دارد و ممکن است باوجود بالابودن مجذور R^2 مدل دارای اعتبار بالایی نباشد. به عبارت دیگر، با آن‌که مدل خوب به نظر می‌رسد، متغیرهای مستقل معناداری نداشته باشد.

تأمین اعتبار تحلیل رگرسیون (نیکویی برازش مدل رگرسیون چندگانه) در جدول ۶ نشان داده می‌شود.

جدول ۶. خلاصه مدل و ضرایب مدل رگرسیون عوامل مؤثر در متغیر وابسته

Durbin-Watson	آماره‌های تشخیص‌های هم‌خطی Collinearity Diagnostics Statistics		مدل رگرسیونی	
	VIF	Tolerance		
۱.۵۱۹	۱/۰۵۵	۰/۹۴۸	اعتماد اجتماعی	۱
	۱/۲۸۸	۰/۷۷۶	مشارکت سیاسی	۲
	۱/۰۳۱	۰/۹۷۰	مشارکت مدنی	۳
	۱/۴۲۲	۰/۷۰۳	پیوندهای اجتماعی غیررسمی	۴
	۱/۸۵۷	۰/۵۳۹	بخشش و روحیه داوطلبی	۵
	۱/۱۶۹	۰/۸۵۶	مشارکت مذهبی	۶
	۱/۸۲۰	۰/۵۵۰	عدالت در مشارکت مدنی	۷
	۱/۵۶۵	۰/۶۳۹	تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها	۸

باتوجه به خروجی آزمون دوربین- واتسون، که برابر با ۱/۵۱۹ است (مقدار قابل قبول بین ۱/۵ تا ۲/۵)، می‌توان بیان کرد که انجام آزمون رگرسیون چندگانه برای فرضیه‌های این تحقیق از حیث آماری مشکلی ندارد.

فرضیه چندمتغیره (با هدف آزمون تحلیل رگرسیون چندگانه) به شرح زیر است:

به نظر می‌رسد اعتماد سیاسی (متغیر وابسته) در استان آذربایجان غربی می‌تواند بستگی داشته باشد به (متغیرهای اصلی تحقیق): ۱. اعتماد اجتماعی، ۲. مشارکت سیاسی، ۳. مشارکت مدنی، ۴. پیوندهای اجتماعی غیررسمی، ۵. بخشش و روحیه داوطلبی، ۶. مشارکت مذهبی، ۷. عدالت در مشارکت مدنی، ۸. تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها. خلاصه مدل رگرسیونی (وزن عوامل مؤثر در متغیر وابسته) به شرح جدول ۷ قابل مشاهده است.

جدول ۷. خلاصه مدل رگرسیونی عوامل مؤثر (V/X) در متغیر وابسته (Y)

Durbin-Watson	Change Statistics			Std. Error of the Estimate	Adjusted R Square	R Square	R رگرسیون	Model
	Sig. F Change	F Change	R Square Change					
	.۰۰۰	۲۲.۹۵۱	.۰۲۷	.۳۲۸۲۲	.۵۶۳	.۵۶۷	.۷۶۱ ^d	۴
۱.۵۱۹	.۰۰۰	۳۱.۸۲۲	.۴۰۴	.۸۲۲۶۴	.۳۹۲	.۴۰۴	.۶۳۶ ^a	۱
a. تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها، مشارکت مذهبی، مشارکت مدنی، اعتماد اجتماعی، مشارکت سیاسی، پیوندهای اجتماعی غیررسمی، عدالت در مشارکت مدنی، و بخشش و روحیه داوطلبی								
Y. اعتماد سیاسی								

طبق جدول خلاصه مدل رگرسیون بیش از نیمی (۴۰ درصد) از تغییرات متغیر وابسته در سطح معناداری قابل قبول به این مدل مربوط‌اند و الباقی تغییرات متغیر وابسته به تأثیرات ناشی از روابط بین این متغیرها و یا روابط با سایر متغیرهای مستقل، که در این معادله وارد نشده‌اند، بستگی دارند.

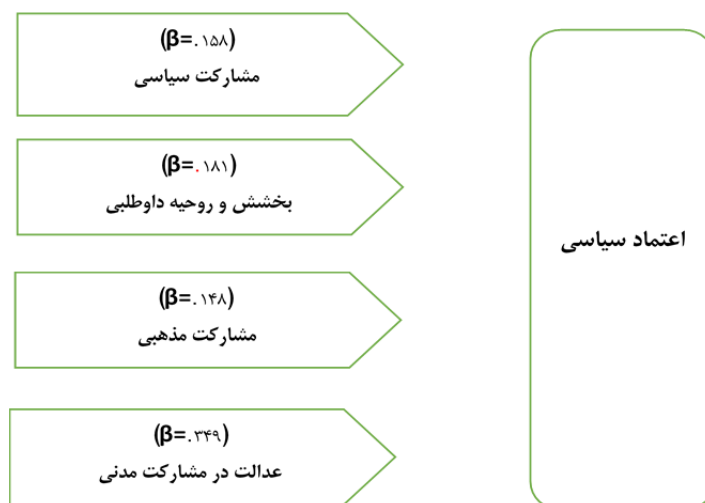
نتایج آزمون فرضیه چندمتغیره (اثر عوامل مؤثر در متغیر وابسته) به شرح جدول ۸ قابل مشاهده است.

جدول ۸. ضرایب مدل رگرسیونی عوامل مؤثر (V/X) در متغیر وابسته (Y)

سطح معناداری	آزمون t	ضرایب استاندارد	ضرایب غیراستاندارد		مدل
		Beta	Std. Error	B	
۰/۰۰۰	۴/۱۲۱-		۰/۴۵۸	۱/۸۸۹-	(Constant)
۰/۰۰۱	۳/۴۹۲	۰/۱۵۸	۰/۰۷۰	۰/۲۴۵	مشارکت سیاسی
۰/۰۰۱	۳/۳۲۵	۰/۱۸۱	۰/۰۸۳	۰/۲۷۵	بخشش و روحیه داوطلبی
۰/۰۰۱	۳/۴۴۱	۰/۱۴۸	۰/۰۴۴	۰/۱۵۲	مشارکت مذهبی
۰/۰۰۰	۶/۴۸۴	۰/۳۴۹	۰/۰۸۵	۰/۵۴۹	عدالت در مشارکت مدنی
a. اعتماد سیاسی					

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان ... (بهنام حیدرپور و دیگران) ۷۹

باتوجه به جدول ۸، مدل تحقیق به شرح زیر ترسیم می‌گردد.

تصویر ۲. مدل تجربی تحقیق (در چهارچوب فرضیه چندمتغیره تحقیق)

طبق جدول ضرایب مدل رگرسیونی و مدل تجربی تحقیق (در چهارچوب فرضیه چندمتغیره پژوهش (تصویر فوق) اعتماد سیاسی در استان آذربایجان غربی بستگی دارد به:

- افزایش ۱۶ درصدی مشارکت سیاسی؛
- افزایش ۱۸ درصدی بخشش و روحیه داوطلبی؛
- افزایش ۱۵ درصدی مشارکت مذهبی؛
- افزایش ۳۵ درصدی عدالت در مشارکت مدنی.

۵. بحث و نتیجه گیری

سرمایه اجتماعی باعث تقویت مشارکتهای مدنی و سیاسی و به موازات آن کمک به همبستگی بیش تر ملی می شود. بر این اساس علما و دانشمندان علوم سیاسی و علوم اجتماعی بر اهمیت سرمایه اجتماعی در حفظ انسجام اجتماعی تأکید دارند. این موضوع در اندیشه بسیاری از نظریه پردازان حائز اهمیت است. پاتنام با به کارگیری مفهوم سرمایه اجتماعی می خواست تفاوت های موجود در التزام شهروندی را با وضوح بیش تری به نمایش درآورد (پاتنام ۱۴۰۰). بورديو به مسئله دوام طبقه اجتماعی و دیگر انواع تعدی در مسئله بی عدالتی

علاقه‌مند بود. وی سرمایه اجتماعی را سرمایه و ارتباطات اجتماعی تعریف کرد که در صورت لزوم حمایت‌های مفید را ایجاد می‌کند و معتقد بود سرمایه اجتماعی از مجموع منابع فیزیکی در دسترس فرد یا گروهی تشکیل می‌شود که دارای شبکه نسبتاً بادوامی از ارتباطات نهادینه شده با آشنایی‌های دوجانبه محترم هستند (Bourdieu and Acquist 2020). علاقه کلمن به سرمایه اجتماعی ناشی از کوشش‌های وی در تشریح ارتباطات بین نابرابری اجتماعی و توفیقات در تحصیلات است. وی اعتماد و تعهد را لازمه سرمایه اجتماعی یک گروه می‌داند. به نظر او، سرمایه اجتماعی ترکیبی از ساختارهای اجتماعی مانند اشکال سرمایه مولد است و بدون آن نیل به برخی از اهداف میسر نیست. وی بر سودمندی سرمایه اجتماعی به عنوان منبعی برای همکاری، روابط دوجانبه، و توسعه اجتماعی تأکید می‌ورزد. به نظر وی، عواملی چون کمک، ایدئولوژی، اطلاعات، و هنجارها به ایجاد و گسترش سرمایه اجتماعی کمک می‌کنند (کلمن ۱۳۹۷).

در قلمرو سیاسی، شیوه‌های حکومت و سیاست‌ورزی در دنیای امروز به گونه‌ای است که اعتماد شهروندان به حاکمان و نظام سیاسی را ضروری ساخته است. دوزوونه معتقد است اجتماع به معنای «نهادمند ساختن اعتماد» است و کارکرد بایسته اقتدارهای همگانی همان افزودن اعتماد متقابل در دل کل جامعه است (هانتینگتون ۱۴۰۰). دال (Dahl) بر این نظر است که به سه دلیل اعتماد دموکراسی را تسهیل می‌کند و بی‌اعتمادی استبداد را ممکن می‌سازد. نخست این که اعتماد ارتباط متقابل را، که برای رژیم دموکراتیک حیاتی است، افزایش می‌دهد؛ دوم، این که امکان ایجاد سازمان‌هایی را فراهم می‌کند که شهروندان به واسطه آن‌ها به اهداف خود دست می‌یابند؛ سوم، تضادها تهدیدآمیزند و بنابراین دموکراسی در بین افرادی که به هم اعتماد ندارند، به مخاطره می‌افتد (سردارنیا و دیگران ۱۳۹۸). به نظر نیوتن کارآمدی نهادهای سیاسی و اجتماعی واسطه‌ای بین اعتماد اجتماعی افراد و اعتماد سیاسی آن‌هاست. اعتماد اجتماعی فرد به ایجاد روابط همکارانه اجتماعی، که اساس شکل‌گیری سازمان‌های سیاسی- اجتماعی کارآمد است، کمک می‌کند (فرایندی از بالا به پایین). به نظر وی سازمان‌های سیاسی- اجتماعی کارآمد به ایجاد دولت کارآمد و مشروع یاری می‌رسانند که این خود به شکل‌گیری شرایط اجتماعی مناسب برای سرمایه اجتماعی بالا و جامعه مدنی توسعه یافته کمک می‌کند (فرایندی از بالا به پایین). اعتماد سیاسی فردی نیز به ایجاد نهادهای کارآمد سیاسی می‌انجامد که این نیز به سهم خود به بهبود عملکرد دولت منجر می‌شود و موجب شکل‌گیری سرمایه سیاسی و شرایط رشد جامعه مدنی می‌شود (فرایندی از بالا به پایین و برعکس). بنابراین، سرمایه اجتماعی و جامعه

مدنی توسعه یافته امکان ایجاد دولت مفید را فراهم می‌کنند و دولت کارآمد به بقای سرمایه اجتماعی و شرایط جامعه مدنی مدد می‌رساند. نیوتن رابطه بین سرمایه اجتماعی و سرمایه سیاسی را رابطه‌ای الزاماً نزدیک و متقارن نمی‌داند. به نظر او سطوح بالای اعتماد اجتماعی می‌تواند با سطوح بالای اعتماد سیاسی همراه باشد، اما ضرورتاً این گونه نیست. تصور یک دولت خوب بدون بنیادهای محکمی چون نهادهای کارآمد عمومی و خصوصی مشکل است (Newton 2011).

در مقاله حاضر با استناد به یافته‌های آماری و براساس نظریه‌های تبیین‌کننده متغیرهای اصلی تحقیق یعنی نظریه پاتنام، کلمن، بوردو، فوکویاما، و اندیشمندان دیگر ملاحظه گردید که نتایج مقاله حاضر با نظریه‌های اندیشمندان مذکور مطابقت دارد. بنابراین، می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که هرچه میزان سرمایه اجتماعی در بین شهروندان استان آذربایجان غربی افزایش پیدا کند، به همان نسبت میزان اعتماد سیاسی ایشان بیش‌تر خواهد شد و به‌موازات آن میزان مشارکت‌های مدنی و اجتماعی مردم نیز افزایش خواهد یافت.

باتوجه به فرضیه ۱ مبنی براین که بین اعتماد اجتماعی (از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) با اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد، می‌توان گفت این فرضیه با مطالعات و پیشینه‌های مربوط به خانباشی (۱۳۹۰)، باقری و دیگران (۱۳۹۷)، رضایی و دیگران (۱۳۹۶)، و کیانی‌نژاد (۱۳۹۲) مطابقت دارد. باتوجه به فرضیه ۲ مبنی براین که بین مشارکت سیاسی (از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) با اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد، می‌توان گفت این فرضیه با مطالعات باقری و دیگران (۱۳۹۷) و فرجی اینانلو (۱۳۹۵) مطابقت دارد. باتوجه به فرضیه ۳ مبنی براین که بین مشارکت مدنی (از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) با اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد، می‌توان گفت این فرضیه با مطالعات و پیشینه‌های مربوط به سردارنیا و دیگران (۱۳۹۸)، مرادی (۱۳۹۶)، زاهدی و خانباشی (۱۳۹۱)، باقری و دیگران (۱۳۹۷)، و عزیزیان (۱۳۹۵) مطابقت دارد. باتوجه به فرضیه ۴ مبنی براین که بین پیوندهای اجتماعی غیررسمی (از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) با اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد، می‌توان گفت این فرضیه با مطالعات و پیشینه‌های مربوط به غفاری نوین (۱۳۹۵) و نجف‌پور و تدین راد (۱۴۰۰) مطابقت دارد. باتوجه به فرضیه ۵ مبنی براین که بین بخشش و روحیه داوطلبی (از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) با اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد، می‌توان گفت این فرضیه با مطالعات و پیشینه‌های مربوط به غفاری نوین (۱۳۹۵) و باقری و دیگران (۱۳۹۷) مطابقت دارد. باتوجه به فرضیه ۶ مبنی براین که بین مشارکت مذهبی (از مؤلفه‌های سرمایه

اجتماعی) با اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد، می‌توان گفت این فرضیه با مطالعات و پیشینه‌های مربوط به ردادی (۱۴۰۰)، فهندژ سعدی (۱۴۰۱)، و مؤسسه تحقیقات مسیحیت مطابقت دارد. باتوجه به فرضیه ۷ مبنی بر این که بین عدالت در مشارکت مدنی (از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) با اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد، می‌توان گفت این فرضیه با مطالعات و پیشینه‌های مربوط به معصومی راد و شهبازی (۱۳۹۹)، سردارنیا و دیگران (۱۳۹۸)، مرادی (۱۳۹۶)، و زاهدی و خانباشی (۱۳۹۱) مطابقت دارد. باتوجه به فرضیه ۸ مبنی بر این که بین تنوع معاشرت‌ها و دوستی‌ها (از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) با اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد، می‌توان گفت این فرضیه با مطالعات و پیشینه‌های مربوط به باقری و دیگران (۱۳۹۷) و رویایی و کاوسی (۱۳۸۷) مطابقت دارد.

باتوجه به یافته‌ها و نتایج تحقیق، پیش‌نهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- پیش‌نهاد می‌گردد موضوع اعتماد اجتماعی و نقش آن در افزایش اعتماد سیاسی مطالعه مستقلی انجام پذیرد؛
- پیش‌نهاد می‌گردد موضوع پیوندهای اجتماعی غیررسمی که نقشی حیاتی و سازنده در افزایش اعتماد سیاسی شهروندان ایفا می‌کند، مورد مطالعه قرار گیرد.
- باتوجه به این که یکی از نتایج مهم اعتماد سیاسی، میزان بالای مشارکت‌های مدنی و اجتماعی شهروندان است، این موضوع مورد توجه جدی قرار گرفته و درخصوص افزایش این مشارکت مطالعاتی صورت پذیرد.
- هر قدر شهروندان اعتماد سیاسی و اجتماعی بالاتری داشته باشند، به همان نسبت بخشش و روحیه داوطلبی بالاتری هم خواهند داشت. بنابراین، پیش‌نهاد می‌گردد که مؤلفه بخشش و روحیه داوطلبی مورد سنجش قرار گیرد و راه‌های ارتقای آن پیش‌نهاد گردد.
- مسلماً بین مشارکت مذهبی با میزان اعتماد سیاسی رابطه معناداری وجود دارد و بنابراین برای بررسی ریشه‌های افزایش این مشارکت مطالعات و بررسی‌های عمیقی لازم است انجام پذیرد.
- از عمده دغدغه‌های شهروندان می‌توان به موضوعاتی مثل حل مشکل بی‌کاری، رسیدگی به امور مسکن خانواده‌ها، تلاش برای کاهش تورم، اولویت قراردادن رفاه و آسایش مردم، افزایش درآمد مردم، رفع تبعیض، و کم کردن فاصله طبقاتی اشاره کرد که قطعاً در میزان اعتماد سیاسی ایشان تأثیرگذار است. باتوجه به این امر پیش‌نهاد می‌گردد تأثیر این متغیرها بر اعتماد سیاسی مورد مطالعه جدی و اساسی قرار گیرد.

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان ... (بهنام حیدرپور و دیگران) ۸۳

- از مباحث تأثیرگذار در میزان اعتماد سیاسی شهروندان می‌توان به شفاف‌سازی و ارائه عملکرد درست مسئولان، توجه به پاک‌دستی مدیران، صداقت در انجام امور و سخن‌ها (رو راست بودن)، صادق بودن با مردم، پرهیز از تجمل‌گرایی، مردم‌داری، و مردمی بودن اشاره کرد. لذا مبرهن است که پیدا کردن راه‌کارهایی برای رسیدن به این موارد نیازمند مطالعه‌ای جدی در این خصوص است.

- از جمله موارد حساسی که شهروندان با نگاه تیزبین خود آن‌ها را رصد می‌کنند، مباحثی هم‌چون انتصاب براساس اصل شایسته‌سالاری، پرهیز از طایفه‌گرایی، مبنای قرارداد عدالت در امور، مبارزه با فساد و رانت، تخصص‌گرایی، و توجه به مشورت با متخصصان و کارشناسان در اداره امور است که قطعاً بودن نبود این موارد در میزان اعتماد ایشان به سیستم تأثیرگذار است. لذا به نظر می‌رسد این موارد در مطالعه‌ای جدی به بوتۀ سنجش گذاشته شود.

- از جمله دغدغه‌های شهروندان استان آذربایجان غربی ایجاد ثبات اقتصادی، ارائه برنامه‌هایی برای کشاورزی و باغداری، توجه به ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری، توجه به گردش‌گری، ورزش‌گرایی، حل مشکلات شهری، و توجه به مبلمان شهری است. لزوم توجه جدی به این نکات می‌تواند در ازدیاد اعتماد شهروندان تأثیرگذار باشد. لذا پیش‌نهاد می‌گردد مطالعه در این خصوص مورد‌امعان نظر جدی مسئولان امر باشد.

کتاب‌نامه

اصغری، حرمت و اسماعیل اسدی (۱۳۹۲)، «تأثیر پاسخ‌گویی بر اعتماد عمومی و اعتماد سیاسی (مورد مطالعه: سازمان‌های دولتی ایران)»، فصل‌نامه رسالت مدیریت دولتی، س ۴، ش ۹-۱۰، ۵۳-۷۵.
افشانی، سیدعلیرضا و حمیده شیر (۱۳۹۸)، سرمایه اجتماعی از نظریه تا سنجش، تهران: اندیشه احسان.
اکبری تبار، علی اکبر (۱۳۹۶)، عوامل و سرمایه اجتماعی مجازی ایرانیان، رساله دکتری، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

باقری، معصومه، علی حسین حسین‌زاده، و حسن شجاعی (۱۳۹۷)، «بررسی تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، احساس بی‌قدرتی، وفاق اجتماعی، پیوند اجتماعی) بر مشارکت سیاسی زنان استان خوزستان (مطالعه موردی: شهر اهواز)»، فصل‌نامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)، س ۱۲، ش ۳، ۲۹-۶۲.

پاتنام، رابرت (۱۴۰۰)، دموکراسی و سنت‌های مدنی؛ سرمایه اجتماعی و سنت‌های مدنی در ایتالیای مدرن، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران: جامعه‌شناسان.

جهانگیری، جهانگیر و فاطمه ابوترابی زارچی (۱۳۹۱)، «تحلیل عوامل مرتبط با اعتماد سیاسی دانشجویان (پیمایشی در میان دانشجویان دانشگاه شیراز)». دوفصل‌نامه علمی - پژوهشی دانش سیاسی، س ۸، ش ۲، ۵-۲۶.

حاجی‌زاده، حمدالله (۱۳۹۷)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و نگرش به دموکراسی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه تهران)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شاهد.

خانباشی، محمد (۱۳۹۰ الف)، الگویی برای سنجش عوامل راه‌بردی محیطی تأثیرگذار بر اعتماد عمومی (چهارچوبی نظام‌مند برای تحلیل عوامل تأثیرگذار بر اعتماد سیاسی)، رساله دکتری، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

خانباشی، محمد (۱۳۹۰ ب)، «تأثیر عوامل اقتصادی بر سطح اعتماد سیاسی»، فصل‌نامه راه‌برد، س ۲۰، پیاپی ۶۱، ۲۷۷-۳۱۵.

خوش‌فر، غلامرضا و دیگران (۱۳۹۸)، «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی شهروندان (مورد مطالعه: شهر گرگان)»، پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، س ۸، ش ۱۴، ۲۷-۵۲.

ردادی، محسن (۱۴۰۰)، نظریه اعتماد سیاسی با تأکید بر گفتمان اسلامی، تهران: دانشگاه امام صادق.

روحانی، محسن و دیگران (۱۴۰۱)، «نقش صدا و سیما در تقویت اعتماد سیاسی»، فصل‌نامه علمی و سبیل ارتباط جمعی رسانه، س ۳۳، ش ۲، ۵-۲۸.

رویایی، رمضانعلی و اسماعیل کاوسی (۱۳۸۷)، «طراحی و تدوین الگوی اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی»، آینده‌پژوهی مدیریت، پیاپی ۷۶، ۱۵-۲۹.

زاهدی، شمس‌السادات و محمد خانباشی (۱۳۹۰)، «از اعتماد عمومی تا اعتماد سیاسی»، پژوهش‌های مدیریت در ایران، س ۱۵، ش ۴، ۷۳-۹۷.

سردارنیا، خلیل‌اله، حسین قدرتی، و علیرضا اسلام (۱۳۹۸)، «تأثیر حکمرانی خوب و سرمایه اجتماعی بر اعتماد سیاسی؛ مطالعه موردی: شهرهای مشهد و سبزوار»، پژوهش‌نامه علوم سیاسی، س ۵، ش ۱، ۱۳۵-۱۶۵.

شارع‌پور، محمود (۱۳۸۷)، «روند جهانی در سنجش سرمایه اجتماعی: اثرپذیری از حوزه سیاست اجتماعی‌گذاری»، فرایند مدیریت و توسعه، پیاپی ۶۸ و ۶۹، ۵-۲۹.

عزیزیان، امید (۱۳۹۵)، نقش سرمایه اجتماعی در پیش‌برد توسعه سیاسی (مطالعه موردی استان کردستان ایران بعد از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، کرمانشاه: دانشگاه رازی.

غفاری نوین، شیرین (۱۳۹۵)، بررسی اعتماد سیاسی و عوامل مؤثر بر آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه الزهرا.

فرجی اینانلو، مجتبی (۱۳۹۵)، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی در توسعه مشارکت سیاسی (مطالعه موردی افراد ۱۸-۶۵ سال شهر قزوین)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی.

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی شهروندان ... (بهنام حیدرپور و دیگران) ۸۵

فهندژ سعدی، سیده معصومه (۱۴۰۱)، «تأثیر دین‌داری بر اعتماد سیاسی در جمهوری اسلامی ایران»، پژوهش‌نامه تاریخ سیاست و رسانه، س ۲، پیاپی ۱۸، ۱۰۵-۱۲۸.

فوکویاما، فرانسیس (۱۴۰۰)، پایان نظم، ترجمه غلامعباس توسلی، تهران: جامعه‌شناسان.

کلمن، رابرت (۱۳۹۷)، بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نی.

کیانی‌نژاد، امین (۱۳۹۲)، عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی شهروندان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: پژوهشکده امام خمینی (ره).

مرادی، سالار (۱۳۹۶)، عوامل مؤثر بر اعتماد سیاسی در ایران پس از انقلاب اسلامی (مطالعه موردی: استان کردستان)، رساله دکتری، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

نجف‌پور، سارا و علی تدین راد (۱۴۰۰)، «رابطه تحرک اجتماعی و سطح تحصیلات با اعتماد سیاسی (موردمطالعه: شهروندان شهر اهواز)»، دوفصل‌نامه علمی دانش سیاسی، س ۱۸، ش ۱، ۲۷۹-۳۰۶.

وزارت کشور (۱۴۰۰)، «بررسی وضعیت مشارکت شهروندان استان آذربایجان غربی در انتخابات مجلس شورای اسلامی از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹»، تهران: وزارت کشور.

هانتینگتون، ساموئل (۱۴۰۰)، سامان سیاسی در جوامع دست‌خوش دگرگونی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: علم.

- Bain, K. and N. Hicks (1998), "Building Social Capital and Reaching out to Excluded Groups: The Challenge of Partnerships", in: *CELAM Meeting on The Struggle against Poverty towards the Turn of the Millennium*, Washington D.C.
- Bourdieu, P. and I. Acquaint (2020), *An Invitation to Reflexive Sociology*, Chicago: University of Chicago Press.
- Bretzer, N. (2002), *How Can Institution Better Explain Political Trust Than Capital Do?*, PHD Theses, Sweden: University of Gothenburg.
- Christian Research Association (2014), *Social Capital and Religion in Contemporary Australia*, Australia: Christian Research Association.
- Fukuyama, F. (2015), *Trust: The Social Virtuous and the Creation of Prosperity*, New York: The Free Press.
- Gabriel, O. W. (2015), *Political Efficacy and Trust*, Oxford: Oxford University Press.
- Gamson, W. (2010), *Power and Discontent*, Homewood: Dorsey Press.
- Hetherington, M. J. (1998), "The Political Relevance of Political Trust", *American Political Science Review*, vol. 92, no. 4, 791-808.
- Krishna, A. and E. Shrader (2020), "Social Capital and Poverty Reduction", The World Bank.
- Larson, L. (2007), "Public Trust in the PR Industry and its Actors", *Journal of Communication Management*, vol. 11, no. 3, 222-234.
- Mirfardi, A. (2022), "The Role of Political and Media Factors in Trust in Political Fractions in Shiraz City", *Research Letter of Political Science*, vol. 17, no. 3, 195-225.

- Newton, K. (2011), "Trust, Social Capital, Civil Society and Democracy", *International Political Science Review*, vol. 22, no. 2, 121-128.
- Portes, A. (1998), "Social Capital: Its Original and Applications in Modern Sociology", *Annual Review of Sociology*, no. 1, 1-24.
- Sabine, T. and T. Koeszegi (2004), "Trust- Building Strategies in Inter-Organizational Negotiations", *Journal of Managerial Psychology*, vol. 19, no. 6, 640- 660.
- Uslaner, E. (2022), *The Moral Foundations of Trust*, Cambridge: Cambridge University Press.